



LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

SPRENDIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO 2002 M. SAUSIO 14 D. NUTARIMO MOTYVUOJAMOSIOS DALIES III SKYRIAUS 6.1, 6.2, 7 PUNKTŲ NUOSTATŲ IŠAIŠKINIMO

2009 m. gruodžio 18 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Tomos Birmontienės, Prano Kuonio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant prašymą išaiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimą pateikusiam pareiškėjui, buvusiam konstitucinės justicijos byloje Nr. 25/01 – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės atstovui, Seimo nariui Vyteniui Povilui Andriukaičiui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2009 m. gruodžio 16 d. apsvarstė Lietuvos Respublikos Seimo nario Vytenio Povilo Andriukaičio prašymą išaiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatas tuo aspektu, ar:

– valstybės lėšos skiriamos tik valstybinėms aukštosioms mokykloms, ar jos apima ir tas lėšas, kurios skiriamos gerai besimokančių studentų, kurie studijuoja valstybinėse aukštosiose mokyklose, nemokamoms studijoms užtikrinti;

– šios lėšos, valstybės skiriamos gerai besimokančių aukštosiose mokyklose piliečių nemokamoms studijoms užtikrinti, gali būti skiriamos ir tiems Lietuvos Respublikos piliečiams, kurie studijuoja nevalstybinėse aukštosiose mokyklose;

– sąvoka „valstybinėje aukštojoje mokykloje gerai besimokantys piliečiai“ apima tik piliečius, kurie gerai mokosi valstybinėje aukštojoje mokykloje, ar į ją įeina ir piliečiai, kurie iki įstojimo į aukštąją mokyklą mokėsi gerai vidurinėse mokyklose;

– „gero mokymosi aukštojoje mokykloje“ kriterijai apima tik tuos piliečius, kurie studijuoja valstybės aukštojoje mokykloje, ar ir piliečių vidurinėse mokyklose pasiektus rezultatus iki jų įstojimo į valstybinę aukštąją mokyklą;

– „gerai besimokantys valstybinėje aukštojoje mokykloje“ reiškia, kad studentų mokymosi rezultatai turi būti vertinami atsižvelgiant į jų gaunamus vertinimus kiekvienoje sesijoje, ar kad vertinimo rezultatai gali apimti ilgesnį laikotarpį – nuo (imtinai) vidurinio mokslo baigimo rezultatų iki rezultatų, pasiektų, pavyzdžiui, per dvejus pirmuosius studijų aukštojoje mokykloje metus;

– nuostata „kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais, nustatyti įstatymu“ reiškia, kad tuos kriterijus turi nustatyti įstatymų leidėjas ar kad šie kriterijai gali būti nustatomi Vyriausybės ar ministro tvirtinamuose poįstatyminiuose teisės aktuose.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Konstitucinis Teismas 2002 m. sausio 14 d. konstitucinės justicijos byloje Nr. 25/01 priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Žin., 2002, Nr. 5-186; toliau – Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas).

2. Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarime *inter alia* pripažinta, kad Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nėra nurodyti asignavimai atskirai kiekvienai valstybinei aukštajai mokyklai, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 straipsnio 3 daliai ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintam valdžių padalijimo principui.

3. Pareiškėjas prašo išaiškinti šias Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatas:

„6.1. Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje minimos valstybinės aukštosios mokyklos. Pagal Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalį įstatymo nustatyta tvarka gali būti steigiamos nevalstybinės mokymo ir auklėjimo įstaigos. Šios nuostatos suponuoja tai, kad Lietuvoje gali funkcionuoti ne tik valstybinės, bet ir nevalstybinės aukštosios mokyklos. Valstybinėms aukštosioms mokykloms turi būti skiriamos valstybės lėšos, šios lėšos turi būti numatytos valstybės biudžete.

<...>

6.2. Tarp žmogaus teisėtų interesų ir visuomenės bei valstybės reikmių turi būti pusiausvyra. Valstybės finansinės galimybės (ir galimybės finansuoti aukštąjį mokslą) nėra ir negali būti beribės. <...>

7. Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta kiekvieno valstybinėje aukštojoje mokykloje gerai besimokančio piliečio teisė aukštąjį išsilavinimą įgyti nemokamai. Ši teisė suponuoja tai, kad valstybės biudžete privalo būti numatytos lėšos, kurių reikia, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams būtų garantuotas nemokamas aukštasis mokslas.

7.1. Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidas valstybė pagal Konstituciją privalo prisiimti esant šioms trimis sąlygoms: 1) besimokantysis yra Lietuvos Respublikos pilietis; 2) jis mokosi valstybinėje aukštojoje mokykloje; 3) jis mokosi gerai, t. y. jo mokymasis atitinka nustatytus gero mokymosi kriterijus.

Pagal Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalį valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidos negali būti jokia forma užkrautos patiems šiems asmenims. Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštąjį mokslą finansuoja valstybė. Pagal Konstituciją valstybė turi pareigą nustatyti valstybės lėšų, kuriomis finansuojamas valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių mokslas, skyrimo principus ir tvarką, taip pat tai, kaip turi būti kontroliuojamas jų panaudojimo teisėtumas.

<...>

7.2. <...> Todėl kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais ir dėl to pagal Konstituciją turinčiais teisę, kad jų mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose apmokėtų valstybė, nustatytini įstatymu.“

Nurodytas nuostatas prašoma išaiškinti tuo aspektu, ar:

– valstybės lėšos skiriamos tik valstybinėms aukštosioms mokykloms, ar jos apima ir tas lėšas, kurios skiriamos gerai besimokančių studentų, kurie studijuoja valstybinėse aukštosiose mokyklose, nemokamoms studijoms užtikrinti;

– šios lėšos, valstybės skiriamos gerai besimokančių aukštosiose mokyklose piliečių nemokamoms studijoms užtikrinti, gali būti skiriamos ir tiems Lietuvos Respublikos piliečiams, kurie studijuoja nevalstybinėse aukštosiose mokyklose;

– sąvoka „valstybinėje aukštojoje mokykloje gerai besimokantys piliečiai“ apima tik piliečius, kurie gerai mokosi valstybinėje aukštojoje mokykloje, ar į ją įeina ir piliečiai, kurie iki įstojimo į aukštąją mokyklą gerai mokėsi vidurinėse mokyklose;

– „gero mokymosi aukštojoje mokykloje“ kriterijai apima tik tuos piliečius, kurie studijuoja valstybės aukštojoje mokykloje, ar ir piliečių vidurinėse mokyklose pasiektus rezultatus iki jų įstojimo į valstybinę aukštąją mokyklą;

– „gerai besimokantys valstybinėje aukštojoje mokykloje“ reiškia, kad studentų mokymosi rezultatai turi būti vertinami atsižvelgiant į jų gaunamus vertinimus kiekvienoje sesijoje, ar kad vertinimo rezultatai gali apimti ilgesnį laikotarpį – nuo (imtinai) vidurinio mokslo baigimo rezultatų iki rezultatų, pasiektų, pavyzdžiui, per dvejus pirmuosius studijų aukštojoje mokykloje metus;

– nuostata „kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais, nustatytini įstatymu“ reiškia, kad tuos kriterijus turi nustatyti įstatymų leidėjas ar kad šie kriterijai gali būti nustatomi Vyriausybės ar ministro tvirtinamuose poįstatyminiuose teisės aktuose.

Šis prašymas Konstituciniame Teisme gautas 2009 m. birželio 25 d.

II

Konstitucinio Teismo posėdyje prašymą išaiškinti kai kurias Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo nuostatas pateikęs Seimo narys V. P. Andriukaitis paaiškino prašyme

išdėstytus motyvus, paskatinusius kreiptis į Konstitucinį Teismą, pateikė papildomus paaiškinimus ir atsakė į teisėjų pateiktus klausimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Konstitucinio Teismo įstatyme yra įtvirtinti Konstitucinio Teismo įgaliojimai oficialiai aiškinti savo nutarimus (61 straipsnis). Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad jis turi įgaliojimus aiškinti ir kitus savo baigiamuosius aktus.

2. Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas savo nutarimą oficialiai aiškina pagal dalyvavusių byloje asmenų, kitų institucijų ar asmenų, kuriems jis išsiųstas, prašymą, taip pat savo iniciatyva.

Seimo narys V. P. Andriukaitis konstitucinės justicijos byloje Nr. 25/01, kurioje priimto Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo nuostatas jis prašo išaiškinti, buvo pareiškėjas – Seimo narių grupės atstovas. Taigi pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnį V. P. Andriukaitis turi teisę prašyti Konstitucinį Teismą išaiškinti 2002 m. sausio 14 d. nutarimo nuostatas.

3. Dėl Konstitucinio Teismo nutarimo aiškinimo priimamas sprendimas – atskiras dokumentas (Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnio 2 dalis).

4. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucinio Teismo nutarimų, kitų baigiamųjų aktų aiškinimo instituto paskirtis – plačiau, išsamiau atskleisti atitinkamų Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto nuostatų turinį, prasmę, jeigu to reikia, kad būtų užtikrintas deramas to Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto vykdymas, kad tuo Konstitucinio Teismo nutarimu, kitu baigiamuoju aktu būtų vadovaujama.

5. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad jo nutarimas yra vientisas; Konstitucinio Teismo nutarimo nutariamoji (rezoliucinė) dalis yra grindžiama motyvuojamosios dalies argumentais; aiškindamas savo nutarimą Konstitucinis Teismas yra saistomas tiek nutarimo nutariamąsios (rezoliucinės), tiek motyvuojamosios dalių turinio; dėl Konstitucinio Teismo nutarimo aiškinimo priimtas sprendimas yra neatskiriamas nuo Konstitucinio Teismo nutarimo.

6. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnio 3 dalį Konstitucinis Teismas privalo aiškinti savo nutarimą, nekeisdamas jo turinio.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad ši Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnio 3 dalies nuostata, be kita ko, reiškia, jog aiškindamas savo nutarimą Konstitucinis Teismas negali jo turinio aiškinti taip, kad būtų pakeista nutarimo nuostatų prasmė, *inter alia* prasminė elementų, sudarančių nutarimo turinį, visuma, argumentai, motyvai, kuriais grindžiamas tas Konstitucinio Teismo nutarimas, taip pat kad Konstitucinis Teismas negali aiškinti to, ko jis toje konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo priimtas prašomas išaiškinti nutarimas, netyrė. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad prašymo išaiškinti Konstitucinio Teismo nutarimą, kitą baigiamąjį aktą nagrinėjimas nesuponuoja naujos konstitucinės justicijos bylos.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje taip pat ne kartą konstatuota, kad Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, jog Konstitucinio Teismo sprendimai klausimais, kuriuos Konstitucija priskiria jo kompetencijai, yra galutiniai ir neskundžiami, formuluotė „yra galutiniai ir neskundžiami“ reiškia ir tai, kad Konstitucinio Teismo nutarimai, išvados, sprendimai, kuriais baigiama konstitucinės justicijos byla, t. y. Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai, yra privalomi visoms valdžios institucijoms, teismams, visoms įmonėms, įstaigoms bei organizacijoms, pareigūnams ir piliečiams, neišskiriant nė paties Konstitucinio Teismo: Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai yra privalomi ir pačiam Konstituciniam Teismui, jie suvaržo Konstitucinį Teismą tuo atžvilgiu, kad jis negali jų pakeisti arba jų peržiūrėti, jeigu tam nėra konstitucinio pagrindo.

Taigi oficialiai aiškinant (byloje dalyvavusių asmenų, kitų institucijų ir asmenų, kuriems Konstitucinio Teismo nutarimas išsiųstas, prašymu, taip pat paties Konstitucinio Teismo iniciatyva) Konstitucinio Teismo nutarimus, kitus baigiamuosius aktus oficialioji konstitucinė doktrina nėra koreguojama. Oficialiosios konstitucinės doktrinos koregavimas (kuris, be abejo, visada turi būti konstituciškai pagrindžiamas ir eksplicitiškai motyvuojamas atitinkamame Konstitucinio Teismo akte) sietinas su naujų konstitucinės justicijos bylų nagrinėjimu ir naujų Konstitucinio Teismo precedentų sukūrimu jose, bet ne su Konstitucinio Teismo nutarimų, kitų baigiamųjų aktų nuostatų oficialiu aiškinimu (Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 6 d., 2008 m. vasario 1 d., 2008 m. liepos 4 d., 2009 m. sausio 15 d., 2009 m. gegužės 15 d., 2009 m. spalio 28 d., 2009 m. lapkričio 6 d. sprendimai).

7. Pažymėtina ir tai, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos vienodumas ir tęstinumas suponuoja būtinybę kiekvieną aiškinamą Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto nuostatą aiškinti atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą, taip pat į kitas Konstitucijos nuostatas (eksplicitines ir implicitines), susijusias su Konstitucijos nuostata (-omis), kurią (-ias) aiškinant Konstitucinio Teismo nutarime, kitame baigiamajame akte buvo suformuluota atitinkama oficiali konstitucinė doktrininė nuostata. Kaip jau ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, jokia Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto oficiali konstitucinė doktrininė nuostata negali būti aiškinama izoliuotai, ignoruojant jos prasmines bei sistemines sąsajas su kitomis oficialiomis konstitucinėmis doktrininėmis nuostatomis, išdėstytomis tame Konstitucinio Teismo nutarime, kitame baigiamajame akte, kituose Konstitucinio Teismo aktuose, taip pat su kitomis Konstitucijos nuostatomis (eksplicitinėmis ir implicitinėmis) (Konstitucinio Teismo 2008 m. liepos 4 d., 2009 m. sausio 15 d., 2009 m. gegužės 15 d., 2009 m. spalio 28 d., 2009 m. lapkričio 6 d. sprendimai).

II

1. Prašomos išaiškinti Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo nuostatos yra Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6–7 punktuose, kuriuose konstatuota:

„6. Pagal Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalį kiekvienas žmogus turi teisę į aukštąjį mokslą, prieinamą pagal jo sugebėjimus.

6.1. Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje minimos valstybinės aukštosios mokyklos. Pagal Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalį įstatymo nustatyta tvarka gali būti steigiamos nevalstybinės mokymo ir auklėjimo įstaigos. Šios nuostatos suponuoja tai, kad Lietuvoje gali funkcionuoti ne tik valstybinės, bet ir nevalstybinės aukštosios mokyklos. Valstybinėms aukštosioms mokykloms turi būti skiriamos valstybės lėšos, šios lėšos turi būti numatytos valstybės biudžete.

Konstitucinė nuostata, kad aukštasis mokslas yra prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus, reiškia, jog kiekvienam žmogui pagal jo sugebėjimus turi būti prieinamos ir valstybinės, ir įstatymo nustatyta tvarka įsteigtos nevalstybinės aukštosios mokyklos, visa aukštojo mokslo įstaigų sistema. Ši nuostata reiškia ir tai, kad negalima nustatyti siekiantiesiems aukštojo mokslo tokių reikalavimų, kurie būtų grindžiami ne jų pačių sugebėjimais, o kokiais nors kitais kriterijais. Nurodyta nuostata yra neatsiejama nuo Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto asmenų lygybės principo, nuo šio straipsnio 2 dalies nuostatos, kad žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Pažymėtina, kad valstybės institucijos turi pareigą ne tik pačios nenustatyti konstitucinio asmenų lygybės principo neatitinkančių reikalavimų siekiantiesiems aukštojo mokslo, bet ir užtikrinti, kad tokių reikalavimų nenustatytų aukštosios mokyklos. Įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris užtikrintų, kad kiekvienas žmogus galėtų pagal savo sugebėjimus siekti aukštojo mokslo.

6.2. Tarp žmogaus teisėtų interesų ir visuomenės bei valstybės reikmių turi būti pusiausvyra. Valstybės finansinės galimybės (ir galimybės finansuoti aukštąjį mokslą) nėra ir negali būti beribės. Konstitucinės nuostatos, jog aukštasis mokslas yra prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus, negalima interpretuoti kaip nustatančios valstybės pareigą valstybės lėšomis užtikrinti bet kurio gebančio siekti aukštojo išsilavinimo žmogaus bet kokio aukštojo mokslo siekimą neatsižvelgiant į visuomenės ir valstybės poreikius bei galimybes. Konstitucinės nuostatos, jog aukštasis mokslas yra prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus, negalima aiškinti ir taip, kad būtų paneigiama žmogaus konstitucinė teisė siekti aukštojo mokslo pagal savo sugebėjimus net ir tuomet, kai valstybė jo nefinansuoja dėl to, kad tai viršija visuomenės ir valstybės poreikius bei galimybes. Visuomenės ir valstybės poreikis turėti aukštąjį išsilavinimą įgijusių įvairių sričių specialistų bei galimybė finansuoti tik tam tikro kiekio specialistų rengimą negali būti kliūtys žmogui pagal savo sugebėjimus siekti aukštojo mokslo ne valstybės lėšomis ir tuomet, kai tai viršija visuomenės bei valstybės poreikius ir galimybes.

Iš Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalies išplaukia, kad jeigu valstybinė aukštoji mokykla turi galimybių valstybės nustatytus standartus atitinkančią aukštąjį mokslą suteikti ne tik tiems asmenims, kurių studijas valstybė pati finansuoja, bet ir tiems, kurie siekia aukštojo mokslo valstybinėje aukštojoje mokykloje ne valstybės lėšomis, tai negali būti nustatyta tokio teisinio reguliavimo, kuriuo valstybinei aukštajai mokyklai būtų kliudoma ar apskritai draudžiama priimti tokius asmenis mokytis šioje aukštojoje mokykloje.

7. Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta kiekvieno valstybinėje aukštojoje mokykloje gerai besimokančio piliečio teisė aukštąjį išsilavinimą įgyti nemokamai. Ši teisė suponuoja tai, kad valstybės biudžete privalo būti numatytos lėšos, kurių reikia, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams būtų garantuotas nemokamas aukštasis mokslas.

7.1. Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidas valstybė pagal Konstituciją privalo prisiimti esant šioms trimis sąlygoms: 1) besimokantysis yra Lietuvos Respublikos pilietis; 2) jis mokosi valstybinėje aukštojoje mokykloje; 3) jis mokosi gerai, t. y. jo mokymasis atitinka nustatytus gero mokymosi kriterijus.

Pagal Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalį valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidos negali būti jokia forma užkrautos patiems šiems asmenims. Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštąjį mokslą finansuoja valstybė. Pagal Konstituciją valstybė turi pareigą nustatyti valstybės lėšų, kuriomis finansuojamas valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių mokslas, skyrimo principus ir tvarką, taip pat tai, kaip turi būti kontroliuojamas jų panaudojimo teisėtumas.

Kita vertus, Konstitucijoje nedraudžiama valstybei pagal galimybes prisiimti ir didesnius finansinius įsipareigojimus besimokantiems aukštosiose mokyklose. Prisiimant didesnius finansinius įsipareigojimus, negu išplaukia iš konstitucinės nuostatos, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose nemokamas mokslas laiduojamas gerai besimokantiems piliečiams, neturi būti paneigiamas Konstitucijoje įtvirtintas teisingos ir darnios visuomenės siekis.

7.2. Konstitucinė nuostata, kad nemokamas mokslas valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas gerai besimokantiems piliečiams, reiškia, jog gerai besimokantis pilietis turi teisę į tai, kad jo mokslą valstybinėje aukštojoje mokykloje finansuotų valstybė. Pagal Konstituciją tai daroma valstybės biudžeto lėšomis. Todėl kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais ir dėl to pagal Konstituciją turinčiais teisę, kad jų mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose apmokėtų valstybė, nustatytini įstatymu.“

2. Taigi minėtuose Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6–7 punktuose, kurių nuostatas išaiškinti prašo pareiškėjas, Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalies nuostatas, interpretavo *inter alia* valstybės pareigą iš valstybės biudžeto finansuoti valstybines aukštąsias mokyklas ir jose gerai besimokančių piliečių studijas.

3. Pareiškėjas, prašydamas išaiškinti, ką reiškia valstybės pareiga iš valstybės biudžeto finansuoti valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių studijas, kartu prašo išaiškinti, ar piliečių mokymosi vidurinėje mokykloje rezultatai gali turėti įtakos sprendžiant, ar šie asmenys laikytini gerai besimokančiais valstybinėje aukštojoje mokykloje.

Pažymėtina, kad konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo priimtas 2002 m. sausio 14 d. nutarimas, Konstitucinis Teismas netyrė, ar piliečių mokymosi vidurinėje mokykloje rezultatai gali turėti įtakos sprendžiant, ar šie asmenys laikytini gerai besimokančiais valstybinėje aukštojoje mokykloje, todėl tai nėra aiškinimo dalykas šiame sprendime.

4. Taigi pagal pareiškėjo prašymą Konstitucinis Teismas aiškina, ar nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos reiškia, kad:

– valstybinėms aukštosioms mokykloms skiriamos valstybės lėšos apima ir lėšas, skiriamas gerai besimokančių valstybinių aukštųjų mokyklų studentų nemokamoms studijoms užtikrinti;

– valstybės lėšos, skiriamos valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių nemokamoms studijoms užtikrinti, gali būti skiriamos ir piliečiams, kurie studijuoja nevalstybinėse aukštosiose mokyklose;

– valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantys piliečiai, kuriems yra laiduojamas nemokamas mokslas, yra tik tie piliečiai, kurių mokymasis valstybinėje aukštojoje mokykloje atitinka nustatytus gero mokymosi kriterijus; tokių piliečių mokymosi rezultatai turi būti vertinami po kiekvienos sesijos ar kad jie gali būti vertinami po ilgesnio laikotarpio;

– kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais, turi būti nustatyti įstatymu, o ne Vyriausybės ar ministro poįstatyminiais teisės aktais.

5. Pareiškėjo nurodytas Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatas Konstitucinis Teismas aiškina interpretuodamas Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalį, kurioje nustatyta: „Aukštasis mokslas prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus. Gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas.“

6. Minėta, kad Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į visą oficialų doktrininį kontekstą, taip pat į kitas Konstitucijos nuostatas (eksplicitines ir implicitines), susijusias su Konstitucijos nuostata (-omis), kurią (-ias) aiškinant Konstitucinio Teismo nutarime, kitame baigiamajame akte buvo suformuluota atitinkama oficiali konstitucinė doktrininė nuostata; jokia Konstitucinio Teismo nutarimo nuostata negali būti aiškinama ignoruojant jos prasmines bei sistemines sąsajas su kitomis oficialiomis konstitucinėmis doktrinėmis nuostatomis, taip pat su kitomis Konstitucijos nuostatomis.

7. Oficialioji konstitucinė nemokamo mokslo valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams doktrina buvo plėtojama ne tik Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarime, bet ir kituose Konstitucinio Teismo aktuose, todėl pareiškėjo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo nuostatos aiškintinos atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą.

8. Minėta, kad pareiškėjas prašo išaiškinti, ar jo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad valstybinėms aukštosioms mokykloms skiriamos valstybės lėšos apima ir lėšas, skiriamas gerai besimokančių valstybinių aukštųjų mokyklų studentų nemokamoms studijoms užtikrinti.

9. Kaip minėta, Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarime *inter alia* buvo konstatuota:

– „Valstybinėms aukštosioms mokykloms turi būti skiriamos valstybės lėšos, šios lėšos turi būti numatytos valstybės biudžete“ (motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1 punktas);

– „Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta kiekvieno valstybinėje aukštojoje mokykloje gerai besimokančio piliečio teisė aukštąjį išsilavinimą įgyti nemokamai. Ši teisė suponuoja tai, kad valstybės biudžete privalo būti numatytos lėšos, kurių reikia, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams būtų garantuotas nemokamas aukštasis mokslas“ (motyvuojamosios dalies III skyriaus 7 punktas);

– „Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštąjį mokslą finansuoja valstybė“ (motyvuojamosios dalies III skyriaus 7.1 punktas);

– „Konstitucinė nuostata, kad nemokamas mokslas valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas gerai besimokantiems piliečiams, reiškia, jog gerai besimokantis pilietis turi teisę į tai, kad jo mokslą valstybinėje aukštojoje mokykloje finansuotų valstybė. Pagal Konstituciją tai daroma valstybės biudžeto lėšomis“ (motyvuojamosios dalies III skyriaus 7.2 punktas).

10. Pareiškėjo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo nuostatos aiškintinos neatsiejamai ir nuo šio nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 8 punkto nuostatų, kuriose *inter alia* konstatuota: „Valstybės biudžete numatant lėšas valstybinėms aukštosioms mokykloms, atsižvelgtina į šių mokyklų užtikrinamus visuomenės ir valstybės poreikius, į jų vykdomas bei numatomas vykdyti programas, į tai, kaip šiose mokyklose užtikrinamas nustatytų mokymo standartų laikymasis, į mokymo ir dėstymo turinio bei lygio atitiktį valstybės pripažįstamai kvalifikacijai, į valstybės įsipareigojimus šioms mokykloms ir kt.“

11. Valstybės pareigą valstybines aukštąsias mokyklas, *inter alia* jose gerai besimokančių piliečių studijas, finansuoti iš valstybės biudžeto Konstitucinis Teismas interpretavo ir 2008 m. kovo 20 d. nutarime, kuriame *inter alia* konstatuota:

– „Aukštosioms mokykloms skiriamos valstybės biudžeto lėšos apima ir lėšas valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių studijoms finansuoti. Tačiau pažymėtina, kad <...> Konstitucija valstybės biudžeto lėšomis apmokamą aukštąjį mokslą laiduoja ne visiems valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams <...>, o tik tiems, kurie yra rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį. Būtent jų studijoms finansuoti reikalingos lėšos turi būti numatytos valstybės biudžete. Jeigu šių piliečių mokymasis nebeatitinka įstatymo nustatytų gero mokymosi kriterijų, valstybė neprivalo finansuoti jų studijų“;

– „Pateikdama aukštajai mokyklai užsakymą priimti studijuoti tam tikrą skaičių studentų, valstybė privalo garantuoti, kad valstybės biudžete bus numatytos ir valstybės lėšomis bus apmokėtos jų studijų išlaidos, – žinoma, jeigu jų mokymasis atitiks įstatymo nustatytus gero mokymosi kriterijus.“

12. Atsižvelgiant į paminėtas doktrines nuostatas, darytina išvada, jog pareiškėjo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad valstybinėms aukštosioms mokykloms turi būti

skiriamos valstybės biudžeto lėšos, *inter alia* lėšos, kurių reikia, kad tiems valstybinėse aukštosiose mokyklose besimokantiems piliečiams, kurie yra rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį ir kurių mokymasis atitinka įstatymo nustatytus gero mokymosi kriterijus, būtų garantuotas nemokamas aukštasis mokslas.

13. Minėta, kad pareiškėjas prašo išaiškinti, ar jo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad valstybės lėšos, skiriamos valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių nemokamoms studijoms užtikrinti, gali būti skiriamos ir piliečiams, kurie studijuoja nevalstybinėse aukštosiose mokyklose.

14. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1 punkte, kurio nuostatas prašo išaiškinti pareiškėjas, konstatuota: „Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje minimos valstybinės aukštosios mokyklos. Pagal Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalį įstatymo nustatyta tvarka gali būti steigiamos nevalstybinės mokymo ir auklėjimo įstaigos. Šios nuostatos suponuoja tai, kad Lietuvoje gali funkcionuoti ne tik valstybinės, bet ir nevalstybinės aukštosios mokyklos. <...> Konstitucinė nuostata, kad aukštasis mokslas yra prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus, reiškia, jog kiekvienam žmogui pagal jo sugebėjimus turi būti prieinamos ir valstybinės, ir įstatymo nustatyta tvarka įsteigtos nevalstybinės aukštosios mokyklos, visa aukštojo mokslo įstaigų sistema.“

15. Konstitucinis Teismas, interpretuodamas valstybės pareigą iš valstybės biudžeto finansuoti valstybines aukštąsias mokyklas, 2008 m. kovo 20 d. nutarime konstatavo:

– „Tam tikrų sričių (krypčių) specialistai valstybės užsakymu valstybės biudžeto lėšomis gali būti rengiami ir nevalstybinėse aukštosiose mokyklose. Be to, valstybės biudžeto lėšomis galima remti piliečius, studijuojančius kitų valstybių aukštosiose mokyklose“;

– „Įstatymu negali būti nustatytas toks aukštojo mokslo finansavimo modelis, kuris nebūtų pagrįstas subalansuotu visuomenės ir valstybės poreikių bei valstybės finansinių galimybių įvertinimu ir kurio valstybė akivaizdžiai nebūtų pajėgi įgyvendinti; tokio modelio nustatymas prieštarautų *inter alia* konstituciniam socialinės darnos imperatyvui, neleistų valstybei vykdyti įvairių kitų savo priedermių.“

Kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2008 m. kovo 20 d. nutarime konstatavo ir tai, kad, „pateikdama aukštajai mokyklai užsakymą priimti studijuoti tam tikrą skaičių studentų, valstybė privalo garantuoti, kad valstybės biudžete bus numatytos ir valstybės lėšomis bus apmokėtos jų studijų išlaidos, – žinoma, jeigu jų mokymasis atitiks įstatymo nustatytus gero mokymosi kriterijus“.

16. Vadinasi Konstitucijos, *inter alia* jos 41 straipsnio 3 dalies, negalima aiškinti kaip reiškiančios, esą atitinkamų sričių (krypčių) specialistai nevalstybinėse aukštosiose mokyklose valstybės užsakymu valstybės biudžeto lėšomis iš viso negali būti rengiami. Galimos ir tokios situacijos, kai atitinkamų sričių (krypčių) specialistai dėl objektyvių aplinkybių negali būti parengti valstybinėse aukštosiose mokyklose (antai galimi atvejai, kai valstybei reikalingų atskirų sričių

(krypčių) specialistams rengti valstybinėse aukštosiose mokyklose nėra specialių mokymo bazių ir pan.). Kartu pažymėtina, kad tokiais atvejais valstybės užsakymas nevalstybinei aukštajai mokyklai valstybės biudžeto lėšomis parengti atskirų sričių (krypčių) specialistus turi būti pagrįstas subalansuotu visuomenės ir valstybės poreikių bei valstybės finansinių galimybių įvertinimu ir negali prieštarauti *inter alia* konstituciniam socialinės darnos imperatyvui. Tokiais atvejais valstybė, pateikdama užsakymą nevalstybinėms aukštosioms mokykloms, privalo garantuoti, kad valstybės lėšomis bus apmokėtos tokių specialistų mokymosi (studijų) išlaidos, – jeigu jų mokymasis atitiks įstatymo nustatytus gero mokymosi kriterijus.

17. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus bei paminėtas doktrines nuostatas darytina išvada, jog pareiškėjo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad: įvertinus visuomenės ir valstybės poreikius bei valstybės finansines galimybes, tais atvejais, kai atskirų sričių (krypčių) specialistai dėl objektyvių aplinkybių negali būti parengti valstybinėse aukštosiose mokyklose, valstybės užsakymu valstybės biudžeto lėšomis jie gali būti rengiami ir nevalstybinėse aukštosiose mokyklose; tokiu atveju valstybė privalo garantuoti, kad valstybės lėšomis bus apmokėtos tokių specialistų mokymosi (studijų) išlaidos, – jeigu jų mokymasis atitiks įstatymo nustatytus gero mokymosi kriterijus.

18. Minėta, kad pareiškėjas prašo išaiškinti, ar jo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad: valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantys piliečiai, kuriems yra laiduojamas nemokamas mokslas, yra tik tie piliečiai, kurių mokymasis valstybinėje aukštojoje mokykloje atitinka nustatytus gero mokymosi kriterijus; tokių piliečių mokymosi rezultatai turi būti vertinami po kiekvienos sesijos ar kad jie gali būti vertinami po ilgesnio laikotarpio.

19. Aiškinant pareiškėjo nurodytas Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatas pažymėtina, kad Konstitucijoje nėra eksplicitiškai nustatyta, kokie piliečiai laikytini gerai besimokančiais.

Konstitucinis Teismas, interpretuodamas Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalies nuostatą, jog valstybė turi pareigą gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduoti nemokamą mokslą, yra konstatavęs, kad:

– „Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidas valstybė pagal Konstituciją privalo prisiimti esant šioms trims sąlygoms: 1) besimokantysis yra Lietuvos Respublikos pilietis; 2) jis mokosi valstybinėje aukštojoje mokykloje; 3) jis mokosi gerai, t. y. jo mokymasis atitinka nustatytus gero mokymosi kriterijus“ (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimai);

– „gerai besimokančiu laikytinas pilietis, kuris „mokosi gerai, t. y. jo mokymasis atitinka nustatytus gero mokymosi kriterijus“ (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimai);

– „kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais ir dėl to pagal Konstituciją turinčiais teisę, kad jų mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose apmokėtų valstybė, nustatytini įstatymu“ (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d., 2007 m. birželio 7 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimai);

– „konstitucinės nuostatos, jog gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas, negalima aiškinti kaip reiškiančios, esą Konstitucija valstybės biudžeto lėšomis apmokamą aukštąjį mokslą laiduoja visiems valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams, kad ir kokiomis sąlygomis jie buvo priimti studijuoti, t. y. ir tiems gerai besimokantiems piliečiams, vykstant studentų priėmimui į atitinkamą valstybinę aukštąją mokyklą nepatekusiems į vietas, kurių iš anksto paskelbtas skaičius atitinka nustatytą valstybės įsipareigojimą finansuoti tam tikro kiekio specialistų rengimą, ir priimtiems studijuoti toje valstybinėje aukštojoje mokykloje savo lėšomis“ (Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 20 d. nutarimas).

20. Kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2008 m. kovo 20 d. nutarime *inter alia* yra konstatavęs: „Konstitucija valstybės biudžeto lėšomis apmokamą aukštąjį mokslą laiduoja ne visiems valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams <...>, o tik tiems, kurie yra rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį. <...> Jeigu šių piliečių mokymasis nebeatitinka įstatymo nustatytų gero mokymosi kriterijų, valstybė neprivalo finansuoti jų studijų.“

21. Minėtosios konstitucinės nuostatos suponuoja tai, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose nemokamas mokslas laiduojamas piliečiams, kurie studijuoja valstybės užsakymu, tenkinant jos nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį, jeigu jų mokymasis atitinka įstatymu nustatytus gero mokymosi kriterijus, taip pat kad kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais ir dėl to pagal Konstituciją turinčiais teisę, kad jų mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose apmokėtų valstybė, turi būti nustatyti įstatymu.

22. Šiame kontekste paminėtina, kad, kaip ne kartą konstatuota Konstitucinio Teismo nutarimuose, pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija, kuri *inter alia* apima teisę savarankiškai nustatyti mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, spręsti kitus su tuo susijusius klausimus.

Nustatant mokslo ir studijų tvarką, turi būti nustatyta ir valstybinėje aukštojoje mokykloje įgytų žinių vertinimo tvarka. Tokia tvarka turi būti iš anksto žinoma, aiški, objektyvi.

Pažymėtina, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose besimokančių asmenų žinios turi būti vertinamos reguliariai, atitinkamais jų mokymosi šiose mokyklose laikotarpiais. Teisės aktuose šie laikotarpiai gali būti įvardinti įvairiai. Paprastai Lietuvos valstybinėse aukštosiose mokyklose besimokančių asmenų studijuojamų dalykų pagrindinė žinių patikra reguliariai atliekama po kiekvieno akademinio mokymosi laikotarpio – semestro.

Paminėtina, kad valstybinėje aukštojoje mokykloje nustatyta joje įgytų žinių vertinimo tvarka turi būti *inter alia* tokia, pagal kurią būtų galima įvertinti, ar piliečių, studijuojančių valstybinėse

aukštosiose mokyklose pagal valstybės užsakymą (t. y. rengiamų tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį), mokymosi rezultatai atitinka įstatyme nustatytus gero mokymosi kriterijus.

Pažymėtina, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams, kurie studijuoja valstybinėse aukštosiose mokyklose pagal valstybės užsakymą (t. y. rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį), turi būti laiduojamas nemokamas mokslas tol, kol jų mokymasis atitinka įstatyme nustatytus gero mokymosi kriterijus.

Kartu pažymėtina, jog piliečiams, kurie priimti studijuoti į valstybines aukštąsias mokyklas pagal valstybės užsakymą (t. y. rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį), iki pirmos jų studijuojamų dalykų pagrindinės žinių patikros turėtų būti laiduojamas nemokamas mokslas.

23. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus bei paminėtas doktrines nuostatas darytina išvada, kad pareiškėjo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad:

– valstybinėse aukštosiose mokyklose nemokamas mokslas laiduojamas piliečiams, kurie studijuoja valstybės užsakymu, tenkinant jos nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį, ir kurių mokymasis atitinka įstatymu nustatytus gero mokymosi kriterijus;

– piliečių, studijuojančių valstybinėse aukštosiose mokyklose pagal valstybės užsakymą (t. y. rengiamų tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį), mokymosi rezultatų vertinimas pagal įstatyme nustatytus gero mokymosi kriterijus turi būti reguliariai vykdomas po kiekvieno akademinio mokymosi laikotarpio atliktos studijuojamų dalykų žinių patikros.

24. Minėta, kad pareiškėjas prašo išaiškinti, ar jo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais, turi būti nustatyti įstatymu, o ne Vyriausybės ar ministro poįstatyminiais teisės aktais.

25. Pažymėtina, kad kriterijų, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais ir dėl to pagal Konstituciją turinčiais teisę, kad jų mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose apmokėtų valstybė, nustatymas tiesiogiai susijęs su žmogaus (t. y. valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančio piliečio) teisės siekti nemokamo aukštojo mokslo valstybinėje aukštojoje mokykloje įgyvendinimo garantija. Šiame kontekste paminėtina, jog Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. ir 2007 m. gegužės 5 d. nutarimuose yra konstatavęs, kad „pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu ar jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusį teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu“.

26. Pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2002 m. sausio 14 d. nutarime yra konstatavęs: „<...> kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais ir dėl to pagal Konstituciją turinčiais teisę, kad jų mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose apmokėtų valstybė, nustatytini įstatymu.“ Tai pakartota ir Konstitucinio Teismo 2007 m.

birželio 7 d. bei 2008 m. kovo 20 d. nutarimuose.

27. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad pareiškėjo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais, turi būti nustatyti tik įstatymu.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 61 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nusprendžia:

Išaiškinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo (Žin., 2002, Nr. 5-186) motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatos:

„6.1. Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje minimos valstybinės aukštosios mokyklos. Pagal Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalį įstatymo nustatyta tvarka gali būti steigiamos nevalstybinės mokymo ir auklėjimo įstaigos. Šios nuostatos suponuoja tai, kad Lietuvoje gali funkcionuoti ne tik valstybinės, bet ir nevalstybinės aukštosios mokyklos. Valstybinėms aukštosioms mokykloms turi būti skiriamos valstybės lėšos, šios lėšos turi būti numatytos valstybės biudžete.

<...>

6.2. Tarp žmogaus teisėtų interesų ir visuomenės bei valstybės reikmių turi būti pusiausvyra. Valstybės finansinės galimybės (ir galimybės finansuoti aukštąjį mokslą) nėra ir negali būti beribės. <...>

7. Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta kiekvieno valstybinėje aukštojoje mokykloje gerai besimokančio piliečio teisė aukštąjį išsilavinimą įgyti nemokamai. Ši teisė suponuoja tai, kad valstybės biudžete privalo būti numatytos lėšos, kurių reikia, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams būtų garantuotas nemokamas aukštasis mokslas.

7.1. Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidas valstybė pagal Konstituciją privalo prisiimti esant šioms trims sąlygoms: 1) besimokantysis yra Lietuvos Respublikos pilietis; 2) jis mokosi valstybinėje aukštojoje mokykloje; 3) jis mokosi gerai, t. y. jo mokymasis atitinka nustatytus gero mokymosi kriterijus.

Pagal Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalį valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidos negali būti jokia forma užkrautos patiems šiems asmenims. Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštąjį mokslą finansuoja valstybė. Pagal Konstituciją valstybė turi pareigą nustatyti valstybės lėšų, kuriomis finansuojamas valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių mokslas, skyrimo principus ir tvarką, taip pat tai, kaip turi būti kontroliuojamas jų panaudojimo teisėtumas.

<...>

7.2. <...> Todėl kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais ir dėl to pagal Konstituciją turinčiais teisę, kad jų mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose apmokėtų valstybė, nustatytini įstatymu“

inter alia reiškia, kad:

– valstybinėms aukštosioms mokykloms turi būti skiriamos valstybės biudžeto lėšos, *inter alia* lėšos, kurių reikia, kad tiems valstybinėse aukštosiose mokyklose besimokantiems piliečiams, kurie yra rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį ir kurių mokymasis atitinka įstatymo nustatytus gero mokymosi kriterijus, būtų garantuotas nemokamas aukštasis mokslas;

– įvertinus visuomenės ir valstybės poreikius bei valstybės finansines galimybes, tais atvejais, kai atskirų sričių (krypčių) specialistai dėl objektyvių aplinkybių negali būti parengti valstybinėse aukštosiose mokyklose, valstybės užsakymu valstybės biudžeto lėšomis jie gali būti rengiami ir nevalstybinėse aukštosiose mokyklose; tokiu atveju valstybė privalo garantuoti, kad valstybės lėšomis bus apmokėtos tokių specialistų mokymosi (studijų) išlaidos, – jeigu jų mokymasis atitiks įstatymo nustatytus gero mokymosi kriterijus;

– valstybinėse aukštosiose mokyklose nemokamas mokslas laiduojamas piliečiams, kurie studijuoja valstybės užsakymu, tenkinant jos nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį, ir kurių mokymasis atitinka įstatymu nustatytus gero mokymosi kriterijus;

– piliečių, studijuojančių valstybinėse aukštosiose mokyklose pagal valstybės užsakymą (t. y. rengiamų tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį), mokymosi rezultatų vertinimas pagal įstatyme nustatytus gero mokymosi kriterijus turi būti reguliariai vykdomas po kiekvieno akademinio mokymosi laikotarpio atliktos studijuojamų dalykų žinių patikros;

– kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais, turi būti nustatyti tik įstatymu.

Šis Konstitucinio Teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Sprendimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Kęstutis Lapinskas

Zenonas Namavičius

Ramutė Ruškytė

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis